

[Socialministeren.]

giver danske statsborgere adgang til at medtage enkepension ved flytning til et andet nordisk land. Reglen tilsigter kun at afgive hjemmel for, at noget sådant bestemmes ved indgåelse af overenskomst, og først når den nordiske tryghedskonvention er undertegnet og ratificeret, opnår enke- og invalidepensionister derfor ret til at bevare pensionen ved flytning til et andet nordisk land.

Jeg skal med disse bemærkninger overlade lovforslaget til det høje tings velvillige behandling.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om Danmarks erhvervsfond.

Valgt blev: *Helge Nielsen, Lis Groes, Thomas Have, Lund Jensen, Anker Jørgensen, Peter Nielsen, Erling Olsen, Robert Sørensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Robert Christensen, Niels Eriksen, Foged, Knud Thomsen, Jørgen Jensen, Weikop, A. C. Normann og Kai Moltke.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af lov om beskatningen af renteforsikringer m. v.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 17) findes i tidenden sp. 1162).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Skræppenborg-Nielsen: Det foreliggende lovforslag indeholder to afsnit. § 1, nr. 1, vedrører bidrag til Arbejdsmarkedets Tillægspension, og det foreslås, at disse bidrag fuldt ud kan fradrages; det er vi helt indforståede med. Vi synes, det er rigtigt, fordi det er tvungne bidrag til Arbejdsmarkedets Tillægspension, det drejer sig om.

Derimod omhandler lovforslagets § 1, nr. 2, spørgsmålet om fradragsret for første præmie til en forsikring, der oprettes efter

udløbet af et indkomstår. Dette afsnit er vi ikke særlig begejstrede for, jfr. vore tidligere udtalelser om opsparing på andres bekostning, og vi kan ikke gå ind for dette forslag. Jeg skal derfor blot meddele, at vi her ved lovforslagets endelige behandling hverken vil stemme for eller imod lovforslaget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 117 stemmer; 10 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslagets vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om licitation m. v.

Lovforslaget (nr. 33) findes i tillæg A. sp. 461, fremsættelsen i tidenden sp. 1009).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Niels Mørk: Der er for mig ingen tvivl om, at den gældende licitationsordning med de mange konkurrencebegrænsende regler, som den indeholder, har kostet samfundet og forbrugerne millioner af kroner. Derfor vil jeg gerne takke handelsministeren for den hurtige fremsættelse af dette lovforslag, som i nogen grad vil kunne virke billigende inden for bygge- og anlægssektoren.

Det fremgår klart af de undersøgelser, som har været foretaget af licitationsordningens prisfordyrende virkninger — først af priskontrolrådets tekniske udvalg i 1954 og senere af licitationskommissionens egne undersøgelser fra 1955-56 — at de gældende begrænsninger af priskonkurrencen har fordyret byggeriet med, hedder det, mindst 10 pct. Selv om der er gået nogle år, siden disse undersøgelser fandt sted, er der næppe grund til at tro, at den procentvise fordyrelse er blevet mindre med årene. Da investeringerne i bygge- og anlægsarbejder formentlig ligger et sted mellem 3½ og 4 milliarder kr. årligt, er det givet, at der her kan opnås mærkbare besparelser ved at

[Niels Mark.]

gennemføre en mere liberaliseret licitationsordning end den bestående.

Virkningen af den gældende ordning er dobbeltsidig: for det første skabes der en fordyrelse af byggeriet, for det andet en favorisering af middelmådigheden. De bygmestre, som har anskaffet sig et effektivt produktionsapparat, må forsøge at afgive tilbud så tæt ved gennemsnittet som muligt. Hvis de afgiver, lad mig kalde det det rigtige tilbud, som vil være fordelagtigt også for byggherren, risikerer de, at tilbuddet bliver reguleret opad eller simpelt hen udskudt.

Man kan så spørge: hvad betyder denne fordyrelse set i forhold til huslejen? Svaret herpå kan man vel komme til på følgende måde: hvis man sætter håndværkerudgiften pr. lejlighed i nybyggeriet til ca. 50.000 kr., vil en nedsættelse af håndværkerudgiften med 10 pct. betyde 5.000 kr. pr. lejlighed, og med et årligt byggeri på 40.000 lejligheder, som vi forhåbentlig snart kommer op på, giver det 200 mill. kr. Når man regner med, at huslejen er omkring 8 pct. af udgiften — det er i hvert fald ikke for lavt sat — betyder den af licitationsordningen skabte merudgift på ca. 5.000 kr. altså en merhusleje på 400 kr. årligt eller ca. 30-35 kr. pr. måned.

Ud over at bevirke en fordyrelse af byggeriet modvirker den bestående licitationsordning også den billiggørelse af byggeriet, som skulle blive et resultat af den rationalisering og mekanisering af hele byggeprocessen, som der også fra statens side er ydet og stadig ydes tilskud til. Kort sagt synes virkningerne af den tekniske omstilling inden for byggeriet, når det drejer sig om håndværkerudgiften, ikke at være slået igennem. Vi ser jo også, at byggeindekset stiger støt — jeg var lige ved at sige måned for måned.

Dertil kommer, at det faktisk har været muligt i en årrække i kraft af hele systemet at boykotte de kooperative virksomheder. At der stadig gøres forsøg på at omgå bestemmelserne vedrørende tilbudgivning, har vi for nylig set et talende eksempel på, idet monopoltilsynet har følt sig foranlediget til at kræve fælleslicitationskontoret ophævet. Det er jo dette kontor, som varetager interesser i licitationssager for praktisk taget

alle organiserede mestre inden for blikkenslager-, sanitets-, rør-, varme- og smedeb Branchen.

Om det foreliggende lovforslag vil jeg gerne sige, at det utvivlsomt vil kunne medvirke til at skabe forbedrede konkurrenceforhold. Der er her tale om ikke uvæsentlige forbedringer i liberaliserende retning i forhold til nuværende praksis.

Forbuddet mod forhåndsregulering er den vigtigste nydannelse i lovforslaget, ikke mindst fordi denne regulering jo har været den fremherskende inden for hele reguleringssystemet. Det er i kommissionen fastslået, at dette system både direkte og indirekte har fordyrende virkninger, bl. a. derved at de bydende ikke sigter så lavt som muligt, men forsøger at sigte mod midten, hvorved hele pristilbudsniveauet hæves.

Derimod er jeg ikke sikker på, at de foreslåede begrænsninger vedrørende åbnings- og samarbejdsforbehold og udskydningsretten vil give de store resultater. Disse begrænsninger må vi sikkert se nærmere på i det kommende udvalg. Det samme gælder antallet af de såkaldte frie bud, som foreslås forhøjet til maksimalt 2 og 4, henholdsvis ved offentlige og ved bundne licitationer. Efter min opfattelse burde disse tal forhøjes, ikke mindst for at give de nyetablerede unge mestre en mulighed for deltagelse.

Så er der spørgsmålet om, hvorvidt den gældende bestemmelse, hvorefter en byggherre skal vente 6 måneder, før han efter en kasseret licitation kan udbyde igen, er den rigtige.

Endelig er der spørgsmålet om licitationer med krav om lokale tilbud; sådanne krav stilles ofte af kommunalbestyrelser, således at tilbudgiverne skal have bopæl og virksomhed inden for kommunens grænser. Det er ganske vist et spørgsmål, der berører det kommunale selvstyre og ligger under indenrigsministeriet, men alligevel kan problemet drøftes i udvalget, ikke mindst fordi der her også er tale om en indskrænkning i tilbudgivningen, ganske vist fra bygherrerens side.

Den højtærede handelsminister går i sin fremsættelsestale principielt ind for helt fri konkurrence. Det er klart, at mit parti og jeg er helt enige med den højtærede minister heri. Det er sikkert uforståeligt for mange, hvorfor man ikke inden for byggeindustrien

[Niels Mørk.]

lige så vel som inden for andre erhvervs- grene kan konkurrere frit. Jeg kan ikke se andet, end at den tilbudsgivende, som ønsker at sikre sig et stykke arbejde, som han i øvrigt har økonomisk magt til at gennemføre, skulle have lov til at indgive sit tilbud med den pris, han selv finder rigtig, og at bygherren på den anden side skulle have adgang til at antage hans tilbud, såfremt han ønskede det, uden at skulle behøve at diskutere dette spørgsmål med andre. Så vidt mig bekendt findes der heller ikke noget andet område inden for erhvervslivet, som lovligt har opretholdt licitationsreguleringer.

Der er sikkert også dem, der er forbavset over den stilling til fri konkurrence, som flertallet i licitationskommissionen har taget sammen med de såkaldte liberale partier, når man ved, at det er disse partier og det private erhvervslivs organisationer, der altid fremhæver den fri konkurrences store vel-signelser for forbrugerne. Jeg skal slet ikke komme ind på, hvad der i denne forbindelse kan siges i relation til samme partiers og organisationers stilling til byggeriets og huslejens liberalisering og frigivelse.

Med disse bemærkninger kan jeg anbefale lovforslaget til en velvillig behandling, idet jeg dog vil understrege, at vi er meget lyd-høre og meget åbne for at gå endnu videre, end lovforslaget giver udtryk for ad den vej, der fører til helt fri konkurrence på dette økonomisk så betydningsfulde område. Jeg håber, at vi i det kommende udvalg kan nå til enighed om en ordning, der ikke som den bestående bygger på 30ernes kriseforhold, men en ordning som er mere i pagt med nutidens store økonomiske aktivitet inden for bygge- og anlægsvirksomheden.

Guldborg: Jeg kan på venstres vegne give tilslutning til en velvillig behandling af lovforslaget. Vi må konstatere, at det lovforslag, der nu foreligger, og som altså støttes af et flertal inden for den kommission, der nu har arbejdet fra 1955 til 1962 med sagen,

på mange områder, således som det allerede er blevet nævnt af den ærede ordfører for socialdemokratiet, betyder en forbedring og en liberalisering af konkurrenceforholdene inden for denne så vigtige sektor af erhvervslivet, og det er naturligt, at vi derfor gerne vil gå ind i forhandlingerne om dette lovforslag.

Jeg vil også gerne sige, at der behøver ikke at herske nogen mystik, hvad man ligesom kunne høre i indlægget fra det ærede medlem hr. Niels Mørk, med hensyn til spørgsmålet om liberale synspunkter i denne forbindelse. Boligspørgsmålet er et afgørende spørgsmål, og selvfølgelig — det synes jeg man må kunne sige sig selv — løser man ikke spørgsmålet om at få en tilstrækkelig og god fri konkurrence ind på dette område alene ved en lovgivning, der regulerer licitationsbestemmelserne.

Jeg synes ikke, man behøver at undre sig over, at der er særlige problemer på dette område. Det kan være ret let, ligesom mindretallet i kommissionen har givet udtryk for, at sige, at man i og for sig ville foretrække en afskaffelse af enhver form for særregler på dette område. Vi vil med interesse inødesse, om mindretallet også vil være indstillet på at tage de fulde konsekvenser af denne betragtning. Vort synspunkt er jo nemlig det, at når et så vigtigt erhvervs-mæssigt område som dette mere end noget andet har været øvelsesområde for socialdemokratiske erhvervspolitiske teorier og mere end noget andet har været underkastet reguleringer og restriktioner og er blevet benyttet som et erhvervsområde, der i virkeligheden skulle bære reguleringerne af vanskelighederne i samfundsøkonomien i stort omfang, så kan man vel ikke undre sig over, at dette erhvervs struktur har fået sit præg deraf. Derfor kan man vel ikke sådan uden videre ændre, fordi erhvervet nu er i den stilling, det er, og vi kan i denne forbindelse vel særligt tænke på de mange mindre håndværksvirksomheder, som navnlig har det problem, at de i første omgang i de drøftelser, der har været, har måttet hen-

[Guldberg.]

holde sig til de vilkår, de nu har været vænnet til at leve under.

Mindretallet i kommissionen er sammensat af repræsentanter for lejerforbund, kooperative byggefag, sociale boligselskaber, socialdemokratiet, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og LO. Jeg vil på mit partis vegne sige, at kan vi få de samme kredse til at gå lige så stærkt ind for en frigørelse af byggeriet og give det en fri ret til at vælge sine nye metoder, anvende moderne teknik uden at miste fordelene herved på grund af forældede forhold og bestemmelser på arbejdsmarkedet, og vil de samme kredse medvirke til, at dette erhverv bliver et erhverv, der ikke er bundet mere end de andre og er lige så frit stillet, vil der i høj grad være noget at drøfte også i denne sag. Jeg har indtryk af, at når man ser nærmere på det, er afstanden mellem flertalsforslaget og mindretalsforslaget i virkeligheden ikke så forfærdelig stor. Jeg tror ikke, at man helt vil kunne undgå visse særlige bestemmelser, heller ikke måske at have en særlig licitationsordning, men dette er jo først og fremmest et spørgsmål om, hvad den går ud på.

Jeg har med disse ord gerne villet give udtryk for, at vi er interesseret i at forhandle om disse spørgsmål, og at vi udtrykker håb om, at der vil blive lejlighed til, uden unødigt at sinke arbejdet, dog alligevel at få en grundig udvalgsbehandling for at nå frem til de friest mulige konkurrenceforhold på det område, som er forenelige med den frihed, og som man i øvrigt er villig til at give dette erhverv.

Poul Schlüter: Det er i sig selv skelsættende, at folketinget i dag behandler et forslag til lov om licitation. Vi har ikke hidtil i Danmark haft en lov om licitation.

Den licitationskommission, som afgav betænkning i 1945, udtalte enstemmigt, at den daværende prislov i sine almindelige bestemmelser indeholdt tilstrækkelig hjemmel til at påbyde de ændringer i håndværker- og entreprenørforeningernes vedtægter, som efter kommissionens opfattelse var ønskelig med henblik på at sikre, at der ikke inden for bygge- og anlægsvirksomheden kunne trives urimelige konkurrencebegrænsninger. På grundlag af denne kommissions-

betænkning sikrede prisdirektoratet sig derefter i 1946, at organisationernes love og vedtægter blev ændret, men det kan vist erkendes fra alle sider, at udviklingen i det praktiske byggeliv gennem de forløbne 18 år blev ganske anderledes, end man havde tænkt sig. Man regnede i 1946 med, at licitation med forelagte og underskrevne licitationserklæringer, hvorved forhåndsregulering af tilbud udelukkedes og organisationerne til gengæld fik adgang til at udskyde illoyale bud, ville blive den almindelige fremgangsmåde i bygge- og anlægsvirksomheden. Men det gik anderledes; især inden for håndværksfagene har erfaringerne vist, at ordningen med licitationserklæringer kun er blevet anvendt i ca. 25 pct. af de afholdte licitationer. I langt de fleste tilfælde har organisationerne altså haft adgang til forhåndsregulering af budene.

Jeg synes, at der er grund til — ikke mindst på baggrund af den tale, den ærede socialdemokratiske ordfører har holdt her i dag — at fremhæve, at man jo ikke kan behøjde organisationerne, at disse forhåndsreguleringer har fundet sted inden for rammerne af de reguleringsregler, som har været anmeldt til og godkendt af prisdirektoratet og monopoltilsynet. På den anden side er det naturligvis realistisk et erkende, at den nuværende licitationsordning er blevet mødt med megen mistillid. Det er lige fuldt i håndværker- og entreprenørfagernes som i bygherrerens interesse, at de bestemmelser, som i den gældende licitationsordning har medført tvivl og skabt modvilje, bliver ryddet af vejen.

Mit parti hilser derfor med tilfredshed, at den højtærede handelsminister har fremsat det forslag til lov om licitation, som er resultatet af arbejdet i den kommission, der afgav betænkning i 1962. For så vidt kunne man nok have forhindret urimelige konkurrencereguleringer gennem en vis udbygning af bestemmelserne i monopollovgivningen, men på den anden side kan min gruppe tiltræde, at det af lovtekniske grunde formentlig er praktisk, at specialreglerne om licitation udbygges i en særskilt lov, selv om monopollovens almindelige bestemmelser om priser og aftaler stadig skal være gældende ved siden af licitationsloven. På min gruppes vegne kan jeg således tilsige

[Poul Schlüter.]

en velvillig behandling af det fremsatte lovforslag.

Jeg kunne for så vidt godt have ønsket mig, at den højtærede minister var i stand til at udtrykke en lignende velvilje over for sit eget forslag; men ministeren har jo i sin fremsættelse af lovforslaget givet principiel tilslutning til den kritik af lovforslaget, som i kommissionen blev udtrykt af mindretallet, der bl. a. bestod af repræsentanter for LO, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og Byggefagenes kooperative Landssammenslutning. Ministeren har ligesom kommissionens mindretal bekendt sig til det synspunkt, at en ordning, der bygger på, hvad ministeren forstår ved fri konkurrence, var at foretrække frem for det fremsatte lovforslags principper. Den højtærede minister vil nok kunne forstå, at jeg har lidt svært ved at blive overbevist om, at det virkelig skulle være ud fra en rodfæstet tro på det liberale princip, at ministeren og for den sags skyld også den ærede socialdemokratiske ordfører og netop de medlemmer af kommissionen, som er ministeren politisk nærstående, har taget afstand fra de synspunkter, kommissionens overvejende flertal er enedes om.

Det er også efter min opfattelse en misforståelse, når ministeren søger at karakterisere den ordning, som han helst vil gennemføre, som fri konkurrence magen til den, der gælder på alle øvrige erhvervsområder her i landet. Ministerens og mindretallets tankegang går principielt ud på, at man skulle have lovregler, der totalt forbyder indgåelse af hvilke som helst aftaler og vedtagelser med hensyn til licitationer. Men hvis sådanne lovregler blev skabt, ville ministeren derved have placeret håndværker- og entreprisvirksomheder her i landet i en helt anden retstilstand end den, der gælder for samtlige andre erhverv. Vi bygger jo overalt i dansk lovgivning på princippet om aftalefrihed. At indføre regler, der på forhånd afskærer enkelte erhvervsområders organisationer fra at gennemføre, hvad man bør kalde rimelige kollegiale regler og rimelige konkurrencebestemmelser, ville være i eklatant modstrid med hele tankegangen i vor monopollovgivning, der jo erkender behovet for aftalefrihed, men med pligt til at anmelde aftaler og hjemmel for kontrol

og forbud mod aftaler, der indsnævrer den frie konkurrence på en måde, som samfundet ikke er tjent med. Ingen ville vist være tjent med en sådan ordning.

I England er man på bygge- og anlægsvirksomhedens område gået ministerens yndlingsvej. Efter 1954 har konkurrence-regulerende aftaler i princippet været forbudt. Men til gengæld har såvel private bygherrer som den engelske stat på anden måde søgt at sikre sig mod det, man kalder illoyale tilbud og bud fra firmaer, som i virkeligheden ikke finansielt anses at kunne magte opgaverne. Den engelske ordning går nu ud på, at de bydende må være optaget på en af de offentlige myndigheder uarbejdet liste over godkendte entreprenører, og dette sker efter en undersøgelse af de ansøgende virksomheders tekniske standard, økonomiske stilling og egnethed. Hvis den højtærede ministers såkaldte liberale plan gennemførtes i stedet for det lovforslag, ministeren har fremsat, kunne vi meget let se et lignende system udvikle sig her i landet, og det ville efter min opfattelse være uhyre farligt, ikke mindst fordi det let fører til en favorisering af visse firmaer, kooperative eller private.

Det ejendommelige forhold, at lovforslaget altså ikke ledsages af nogen syn-derlig varm anbefaling fra forslagsstillers side, opvejes efter min opfattelse ganske ved, at det helt overvejende flertal af den meget alsidigt og kyndigt sammensatte kommissions-medlemmer har udarbejdet det forslag, som er til behandling. Der er grund til at hæfte sig ved, at både repræsentanterne for håndværkernes og entreprenørernes foreninger såvel som repræsentanterne for bygherrerne, derunder kommunernes og statens medlemmer, og også de særlig juridisk kyndige trods visse betænkeligheder fra nogle sider har kunnet samle sig om forslaget. Forslaget hviler således på al den sagkundskab, som folketetinget kan ønske sig.

Jeg mener, det er rigtigt at fremhæve, at licitationens grundidé er at instituere en priskonkurrence, som set fra bygherrens synspunkt er gavnlig. Ved licitation af arbejder er der tale om et kontraktforhold om særdeles individualiserede ydelser, hvor standardpriser ikke er praktisable. En licitationslovs opgave må derfor være at indføre regler, der sætter skranker for konkur-

[Poul Schlüter.]

renceregulerende aftaler, skranker, der er acceptable både fra et bygherre- og et håndværkersynspunkt. Denne svære opgave er efter min gruppes opfattelse i alt væsentligt løst af lovforslaget med hensyn til håndværkerarbejderne.

Vi anser det for et betydningsfuldt fremskridt i retning af at hindre urimelig regulering af konkurrencen, at adgangen til forhåndsregulering i henhold til lovforslagets § 5 helt forbydes. Konsekvensen af dette totale forbud er efter forslaget, at der i almindelighed gælder en adgang til at udskyde bud, der efter visse kriterier kan anses for for lave. Det må vist erkendes, at det er uhyre vanskeligt klart og alment gældende at formulere kriterier for, hvad der med rette kan anses for illoyale bud, som helst både set fra en bygherres synspunkt og fra en tilbudgivers synspunkt må kunne afvises.

Det er en aldeles afgørende forskel fra den hidtidige udskydelsesordning, at lovforslaget ikke giver grundlag for at refusere et bud, der ikke inkluderer en egentlig for-tjeneste. Vi kan tiltræde, at den foreslåede formulering tager sigte på, at der i højere grad end efter den nuværende ordning tages hensyn til de enkelte virksomheders individuelle interesse i at overtage et arbejde også under hensyn til virksomhedens beskæftigelsesmæssige stilling. Reguleringernes prisforhøjende virkninger er utvivlsomt begrænset meget betydeligt på grundlag af det nye kriterium for udskydelsesretten.

Den ærede socialdemokratiske ordfører behandlede nogle undersøgelser over prisfordyrende virkninger, som har været en følge af den hidtil gældende ordning, hvilke undersøgelser har været behandlet i licitationskommissionen. Den ærede ordfører gjorde gældende, at den nuværende ordning har medført en fordyrelse på rundt regnet 10 pct. af licitationsbuddene. Jeg mener ikke, at det er berettiget i bred almindelighed at låne røst til et sådant synspunkt. Den ærede ordfører overser efter min opfattelse, at man i den udstrækning, der har været tale om udskydning af illoyale bud, har foretaget en udskydning, der har hvilet på saglige synspunkter. Men at den gældende ordning i visse retninger har været prisfordyrende, kan der vist gives bred tilslutning til.

Der er grund til at tro, at udskydelsesrettens anvendelse i praksis vil blive stærkt nedsat som følge af forslaget princip om, at retten fremtidig ikke kan udøves af organisationerne, men alene på det grundlag, at det er de bydende selv, som har tilsluttet sig de gældende aftaler, der begærer udskydningen.

Vi kan fra mit partis side tiltræde, at udskydningen ved offentlige licitationer ligesom efter den nuværende ordning ikke skal kunne finde sted, dersom der er færre end 3 bydende. Derimod er jeg ikke overbevist om, at forslaget rammer rigtigt med formuleringen i § 4, stk. 2, punkt 5, om, at udskydning ved bundne licitationer ikke kan foretages, dersom der er færre end 5 deltagere. Det vil jo være uhyre sjældent, at der i almindelige licitationer, som er bundne, rettes indbydelse til eller rettere modtages bud fra flere end 4 deltagere. Reglerne i dette stykke vil derfor rent praktisk betyde, at der i det overvejende antal licitationer ikke gives nogen som helst mulighed for at udskyde illoyale bud. Jeg går ud fra, at dette spørgsmål kan blive genstand for en nærmere drøftelse i udvalget.

Lovforslagets regler med hensyn til beskyttelse af licitationsbud, begrænsningen af anvendelse af samarbejdsforbehold og de såkaldte åbningsforbehold er efter min mening fremskridt, som bygherrerne er vel tjent med. Hvis den lovgivning, som folkettingen nu har til behandling, efter sin gennemførelse viser sig ikke at tilgodese alle rimelige ønsker om at begrænse konkurrencereguleringerne, er der jo adgang til inden alt for længe at foretage en revision af loven. Jeg hilser med tilfredshed, at lovforslagets tekst indeholder en bestemmelse om, at folkettingen i samlingen 1968-69 på ny skal behandle denne lovgivning.

Det er efter de nuværende regler meget almindeligt, at der mellem dem, der agter at indgive tilbud, afholdes forhåndsmøder, for at man kan drøfte tilbudsgrundlaget. Disse møder har bygherrerne altid betragtet med megen mistillid. I den højtærede ministers fremsættelse gives der udtryk for, at det vil være foreneligt med lovforslaget, at sådanne forhåndsmøder også i fremtiden bliver holdt. Ministeren giver dog udtryk for, at det må være en betingelse, at udbyderen får adgang til at deltage i disse møder.

[Poul Schlüter.]

Efter min opfattelse er der her tale om indførelse af et så vigtigt og godt princip, at det ville være bedst, om dette princip ikke alene hentes sin retskraft fra ministerens fremsættelsesbemærkninger. Jeg mener, at princippet om bygherrens deltagelse i forhåndsmøder bør optages i selve lovteksten. Men jeg går ud fra, at dette kan behandles nærmere i udvalget.

Jeg skal sluttelig berøre to vigtige enkelt-områder i lovforslaget, som mit parti ikke kan give sin tilslutning.

Lovforslaget omhandler jo ikke alene bygge- og anlægsarbejder, men også leverancer af færdige bygningsmaterialer. Men med hensyn til bygningsmaterialer, der leveres som råvarer eller færdigvarer til en byggeplads, er forholdene ganske anderledes, end når det drejer sig om entrepriser, der forudsætter udførelse af en væsentlig arbejdsindsats over en længere periode på selve byggepladsen. Det er da heller ikke almindeligt, at der på leveranceområdet kendes de særlige konkurrenceregulerende aftaler, som er kutyme inden for håndværks- og entreprenørområdet. Usikkerheden med hensyn til kvaliteten og omfanget af materialeleverancer er også i almindelighed meget ringe, og der er ikke behov for det samarbejde med bygherren, som er nødvendigt ved udførelsen af håndværksentrepriser. Spørgsmålet om fejlregninger i tilbudsgivelse og mistillidsmomentet er sjældent her aktuelt. Industrien anvender ikke udskydningsregler, og i den udstrækning, der måtte blive indgået konkurrencebegrænsninger inden for et produktionsområde, vil de være underkastet monopollovens regler. Industrien har ikke behov for den særlige beskyttelse mod illoyale bud, som lovforslaget tilsiger håndværket.

Det er derfor min opfattelse, at industrileverancerne ikke bør medtages i lovforslaget. Her er altså virkelig et betydningsfuldt område, hvor ministeren vil kunne opnå vor støtte, dersom den højtærede minister mener det alvorligt med tanken om at begrænse området for udskydelsesretten. På dette felt foreligger der ikke en nødvendig saglig baggrund.

Jeg har hæftet mig ved, at kommissionen i dette spørgsmål har været meget tøvende, og især at kommunernes repræsentanter i

en mindretalsudtalelse i betænkningen har gjort opmærksom på, at spørgsmålet om leverancerens stilling ikke har været underkastet samme indgående behandling som de øvrige spørgsmål. Kommunerne har derfor henstillet til den højtærede handelsminister at gøre problemet om leverancerne til genstand for en nøjere undersøgelse, forinden et lovforslag blev fremsat. Jeg vil gerne spørge den højtærede handelsminister om han har foranlediget denne undersøgelse gennemført inden lovforslagets fremsættelse.

Det andet større område, som vi ikke kan give vor tilslutning, er lovforslagets § 9, der går ud på at indføre et særligt licitationsråd. Vi har jo i forvejen her i landet en sand velsignelse af nævn, udvalg og råd. Der skal meget tungtvejende grunde til, før folketinget bør indlade sig på at oprette nye sådanne organer, der efter talrige erfaringer har medført en udvidelse af det oprindeligt skabte. Der er ligesom en medfødt trang og evne til, at råd og nævn vokser sig store, besværliggørende og omkostningskrævende. Hverken kommissionen eller den højtærede minister har anført grunde, som har kunnet retfærdiggøre oprettelsen af dette nye råd. Den nye lov kan efter vor opfattelse administreres under det allerede eksisterende monopolråd, der jo i forvejen består af medlemmer, som for manges vedkommende også er sagkyndige, juridisk eller teknisk, på licitationsområdet. Der ville sikkert blive tale om at praktisere systemet med Tordenskjolds soldater, dersom der oprettedes et licitationsråd ved siden af monopolrådet. Det er i forvejen monopoltilsynet, som gennem mange års administration af den gamle ordning har indhøstet erfaringer og sagkundskab om licitation. Slår monopolmyndighedernes sagkundskab i enkelte sager ikke til, kan man naturligvis indhente de fornødne branchekyndige udtalelser og responsa udefra. Der må mere tungtvejende grunde til end dem, ministeren har støttet sig til, før vi kan medvirke til at sætte nye dele på det i forvejen svulmende administrationsapparat.

Med de forbehold, jeg her har gjort gældende, kan jeg på mit partis vegne tilsige en velvillig behandling af det foreliggende lovforslag og vor medvirken under en saglig og grundig udvalgsbehandling.

Axel Sørensen: Det er første gang, folketinget går i gang med en lovgivning vedrørende licitation. Der skulle gå lang tid — nemlig 9 år — fra daværende handelsminister, fru Lis Groes, i maj 1955 fik nedsat en kommission vedrørende licitationsforhold og til nu, da den højtærede handelsminister på grundlag af det nu afsluttede arbejde i kommissionen har været i stand til at fremsætte det foreliggende lovforslag.

Lovforslaget adskiller sig jo ikke i synderlig grad fra det synspunkt, som flertallet i kommissionen var nået til ved arbejdets afslutning. Det var vel også almindelig ventet, at kommissionsarbejdet skulle bringe et resultat, der ændrede meget i de bestående regler og bestemmelser, som virkede hæmmende i en ny tid, da anlægs- og byggevirksomheden havde antaget en karakter, som stod i stærk modsætning til vilkårene under 1930ernes krise og krigsårenes vanskeligheder. Krigsårenes dårlige økonomiske forhold med ringe beskæftigelse bidrog til afgivelse af så lave tilbud på de få arbejder, der kom til udførelse, at der i mange tilfælde dårlig nok var dækning for de leverede materialer, kun en ringe arbejds løn og slet intet til dækning af de faste omkostninger.

Af hensyn hertil måtte organisationerne træde til og indføre bestemmelser i form af en forhåndsregulering af de indgivne tilbud, som betød en udskydelse af de laveste tilbud; de blev lagt til side ved kontrolberegningen og ikke godkendt, fordi bygherren ellers i alt for mange tilfælde ville være udsat for ikke at få det udbudte arbejde gennemført. Det gældende udskydningskriterium fra 1945 giver et udtryk for, at et tilbud må anses for at være for lavt, når det ikke dækker tarifmæssig arbejds løn, udgifter til materialer samt et efter arbejdets art og omfang passende beløb til omkostninger og fortjeneste. Omvendt har man vel fra bygherrers og bydendes side haft den opfattelse, at ved at tiltræde licitationserklæringer og overlade kontrolberegningen til organisationerne under forhåndsregulering har udbyderne fået mange tilbud fra håndværkerne udskudt, uden at organisationerne har taget hensyn til de bydendes individuelle forhold. Det bør dog erkendes, at tilbudsmaterialet i alt for mange tilfælde

ikke er klart affattet og derfor i sig selv har udgjort et for dårligt tilbudsgrundlag.

Fra det radikales venstres side har vi den opfattelse, at licitationsreglerne bør ændres således, at der skabes den størst mulige tillid mellem bygherre og tilbudsgiver og gives plads for en god konkurrence om at levere bedst og billigst. Vi kan derfor anerkende, at den gældende forhåndsregulering fremtidig forbydes. Denne form for forhåndsregulering af tilbud har efter vort partis opfattelse siden krigens afslutning ikke alene virket prisfordyrende, men samtidig udelukket bygherren eller dennes tillidsmand fra at overvære priskontrolberegningen og de forhåndsregulerende møder. Vi kan derfor tilslutte os forhåndsreguleringens bortfald, hvorimod vi anser det for at være af stor betydning, at der afholdes møder forud for indgivelse af tilbud. Disse forhåndsmøder, hvor bygherren eller dennes tillidsmand deltager sammen med håndværkere og entreprenører, kan være af den største betydning for en almindelig drøftelse af udbudsmaterialet med alle de teknisk betonedede forhold. Det vil efter det radikale venstres mening betyde en bedre overskuelighed, hvoraf der vil fremkomme mere klart affattede tilbud, som er nemme at tage stilling til, også med henblik på lovforslagets § 4, der omfatter udskydningskriteriet.

Dette kriterium fremtræder mere enkelt end tidligere, men skal som hidtil ikke bringes i anvendelse ved offentlige licitationer med færre end 3 deltagere mod før 2, og ved de bundne licitationer kan udskydning ikke finde sted, hvis der er færre end 5 deltagere mod før 3. Jeg skal ikke på nuværende tidspunkt udtale mig om, hvorvidt det rigtige antal deltagere skal være 5 eller 4, men det er min opfattelse, at jo højere man sætter deltagerantallet, jo mere vil muligheden for at afholde offentlige licitationer måske svækkes, mens muligheden for konkurrence øges.

Jeg vil anse det for rigtigt, at det i lovforslaget indføres, at ministeren bør kunne påbyde licitation. Det fremgår ikke af lovforslagets tekst.

Hvis udskydelse af licitationstilbud ønskes bragt til anvendelse af en organisation, siger forslaget, at så skal det alene kunne

[Axel Sørensen.]

gøres gældende over for organisationens egne medlemmer; man har altså simplificeret det sådan, at man begrænser det til en organisations egne medlemmer.

Nu har jeg den opfattelse, at inden for byggebranchen er der en stærkt eksplosiv udvikling i gang med hensyn til mekanisering og rationalisering, som bør bidrage til en forenkling, men også til en billig-gørelse i byggefagene og byggeriets udførelse. En sådan udvikling vil indgå i en sund bedømmelse ved afgivelse af tilbud og deres videre skæbne, og på baggrund heraf vil man nok fremover komme til at se megen variation mellem tilbuddene fra de firmaer, der har anskaffet sig specielt udstyr af mekanisk art til at rationalisere den art af byggeriet, som de påtager sig, og tilbuddene fra entreprenører, håndværksmestre o. lign., som ikke er i stand til at anskaffe sig disse mekaniske hjælpemidler.

Jeg finder også, det er rimeligt, at man må godkende, at en entreprise kan fordeles inden for en bestemt branche. Derved skabes der mulighed for, at et mindre håndværk kan påtage sig en part af et bestemt arbejde inden for en branche.

I § 4 er der dog en bestemmelse, der sikrer tilbudsgiveren mod tilsidesættelse eller overgreb, idet aftaler, vedtagelser eller bestemmelser om udskydning kun kan praktiseres, såfremt disse i forvejen er godkendt af monopoltilsynet. Ved på den måde at afstikke rammerne vil man opnå den ønskede smidighed, der i øvrigt følger af, at aftalerne behandles efter monopolloven, og det vil jeg anse for en fordel fremfor en særlig lovgivning herom. Jeg vil dog tro, at de bydende selv gennem udarbejdelsen og afgivelsen af deres tilbud har erhvervet sig de bedste forudsætninger for at bedømme omkostninger og risiko ved den udbudte entreprise. At udskydelse af et afgivet bud skal være betinget af, at mindst $\frac{2}{3}$ af de bydende selv har tilsluttet sig udskydelsen, er efter vor mening et stort fremskridt. Ved en procedure på udskydelsesstedet kan organisationerne være repræsenteret og kan nedlægge veto, hvor repræsentanten finder, at udskydelse ikke burde være sket.

Det radikale venstre vil gerne give udtryk for, at udskydelse i fremtiden bør ske på en sådan måde, at tilbudsgiveren får

dækning for materialer, arbejds-løn og omkostninger samt en efter den enkeltes forhold rimelig fortjeneste. Nu ser jeg nok, at man kalkulerer med driftslederløn og egen rente. Jeg vil gerne understrege, at det bør klarlægges, hvad der skjuler sig under driftslederløn og egen rente, og det bliver nok rimeligt at få det mere klart formuleret under udvalgsarbejdet.

Hvad angår beregningsudvalgene i § 8, bliver de vel at betragte som en slags ankenævn, og det er efter vor mening på sin plads. Kun vil jeg påpege, at bygherren i mange tilfælde ikke har den samme mulighed som organisationerne for i disse beregningsudvalg af få kvalificeret repræstation; efter min mening bør disse beregningsudvalg være upartiske.

Der foreslås nedsat et licitationsråd, som skal bistå ministeren og monopoltilsynet ved behandlingen af spørgsmål om påkrævede ændringer vedrørende arbejder og leverancer. Et sådant råd kan efter vor mening få gavnlig indflydelse, men det kan også nemt komme til at ligge som en spærrebom, der sinker arbejdets udførelse, og noget sådant må nødig ske. I så tilfælde så jeg hellere, at man drøftede udpegning af et à to kvalificerede medlemmer, som blev tilforordnet monopoltilsynet, fordi monopoltilsynet vil støtte sig til dette licitationsråd. Jeg må absolut understrege betydningen af, at et licitationsråd kommer til at stå som et tillidvækkende organ mellem udbyder og tilbudsgiver og monopoltilsynet i et godt og hurtigt samarbejde.

Vi kan gå ind for det foreliggende lovforslag. Hvad angår de tanker, som det ærede medlem hr. Niels Mørk gav udtryk for, kan vi i udvalget undersøge, hvorvidt de i stærkere grad end det foreliggende lovforslag tegner den fri konkurrence.

Vi stiller os velvilligt over for lovforslaget, og med disse bemærkninger skal jeg tilsige mit partis støtte.

Arne Larsen: Det er med en vis tilfredshed man konstaterer, at der omsider fremsættes forslag til lov om licitation. Det har været længe undervejs, men bedre sent end aldrig.

I mange år har man jo diskuteret vore licitationsforhold, og tit har de været udsat for en — forekommer det mig — meget be-

[Arne Larsen.]

rettiget kritik, hvilket vel også mere eller mindre er den direkte årsag til, at vi nu forsøger at bringe hele dette problemkompleks ind under faste og lovmæssige rammer.

Den højtærede handelsminister kommer i sin fremsættelsestale ind på nogle interessante betragtninger, som jo egentlig klart siger, at den højtærede minister ikke rigtig har sit hjerte med i det foreliggende lovforslag, men hellere havde set et forslag til lov om licitation, der helt og holdent byggede på den fri konkurrence. Jeg kan sige, at socialistisk folkeparti deler denne opfattelse. Også vi ville langt foretrække et lovforslag på linje med det, som et mindretal i licitationskommissionen bestående af repræsentanter for De almennyttige Boligselskaber, LO, Byggefagernes kooperative Landssammenslutning, Danmarks Lejerforbund og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd er gået ind for, nemlig det princip, at licitationer inden for byggeri og anlægsvirksomhed frigøres for de hidtil gældende regulerende bestemmelser, og at adgangen til at træffe vedtagelser, der begrænser den fri konkurrence, ophæves. I konsekvens heraf burde det i fremtiden ikke være tilladt organisationer eller personer at hindre en virksomhed eller person i at indgive tilbud, som tilbudsgiveren selv ønsker det, at ingen skulle kunne gøre indsigelse mod åbningen af alle indkomne tilbud, og at ingen skulle kunne nægte at samarbejde i arbejdets udførelse med virksomheder eller personer, der er tilsluttet andre organisationer, eller som står uden for organisationerne.

Disse principper for licitation, helt befriet for konkurrenceregulerende bestemmelser, kan mit parti til fulde tilslutte sig.

Den højtærede handelsminister, som altså er enig i disse principper, har imidlertid på grund af de politiske forhold ikke ment, at et sådant lovforslag kan gennemføres, og de er jo nok rigtigt bedømt, idet de såkaldt liberale partier, de radikale inklusive, der jo ellers til daglig snakker meget om den fri konkurrences velsignelser, tilsyneladende helt glemmer deres smukke principper og nu har forvandlet sig til fortalere for en vis form for reguleret konkurrence. Man konstaterer altså også her en forskel på teori og praksis.

Det er jo helt åbenbart, at det ville være

i samfundets, i almenvellets og især i de boligsøgendes, ja, i det store flertals interesse, om vi på licitationsområdet havde helt frie forhold. Grundlaget for erhvervsudøvelse her i landet hviler jo netop på erhvervsfrihed og fri konkurrence. Erhvervsfrihed og fri konkurrence gennem fordeling af afsætningen på de forskellige virksomheder i overensstemmelse med deres konkurrenceevne øger ganske utvivlsomt produktionen, billiggør den og virker fremmende på udviklingen af produktionseffektiviteten. At den fri konkurrence også har sine negative sider, ved vi naturligvis også, idet den forøgede produktionseffektivitet og skærpede konkurrence på den anden side skaber tendenser til, at produktionsmidlerne samles på få hænder, som bliver enerådende og til slut så helt bestemmer over produktion og priser. Det er en af de mange modsætninger, som findes i den kapitalistiske samfundshusholdning, og som man må have for øje i al lovgivning. Med en situation som den, vi har i dag inden for bygge- og anlægsgangene, med det store behov for såvel private som offentlige anlæg af den ene eller den anden karakter vil det være yderst betænkeligt at regulere konkurrencen ved licitation over bygge- og anlægsvirksomhed. Det vil i høj grad modvirke de samfundsgavnligge virkninger, som denne konkurrence i dag indebærer. Jeg har også bemærket i dagspressen i dag, at de såkaldt vise mænd netop peger på, at en større konkurrence bør slå igennem.

Jeg indrømmer, at fri konkurrence i visse situationer kan virke skadelig, som det f. eks. var tilfældet i 30'erne, da det stod meget småt til med beskæftigelsen og store dele af produktionsapparatet stod stille og vi havde lavkonjunkturer; da var forholdene naturligvis helt anderledes. Men en sådan situation har vi ikke i dag og får den næppe mange år frem i tiden. Der vil lang tid fremover være behov for en endog meget stor aktivitet inden for bygge- og anlægsgangene. Under disse vilkår tror også jeg, at ureguleret konkurrence ved licitation vil være ensbetydende med en moderat og dermed gavnlig konkurrence.

En ting må man huske på, og det er, at under stor aktivitet, i perioder med høj beskæftigelse, hvor alle virksomheder er i sving, og hvor alle kan finde udfoldelse for

[Arne Larsen.]

deres virkestrang, vil urimeligt lave underbud eller illoyale bud være aldeles uden betydning. Fordelen ved igennem en licitationsordning at hindre sådanne buds antagelse vil derfor ikke stå i noget rimeligt forhold til ulempen ved gennem konkurrencebegrænsning at gribe ind i den frie prisdannelse. Jeg tror altså i høj grad, at fri konkurrence på licitationsområdet vil være af den allerstørste betydning.

Jeg er af den opfattelse, at forholdene, som de er i dag, i allerhøjeste grad virker prisfordyrende. Ordet „mestergis“ har jo en odøs klang, men ikke desto mindre er jeg af den opfattelse, at der går meget af den slags utiltalende ting i svang inden for bygge- og anlægsvirksomheden. Jeg tror, at det er endog meget galt. Den fremgangsmåde, at tilbudsgiverne før en licitation mødes og aftaler, at tilbud under gennemsnittet simpelt hen skal bortfalde, og at tilbud, der ligger på gennemsnittet derefter skal reguleres op over gennemsnittet, er vistnok almindelig, og ligeledes at den, der ligger nærmest gennemsnittet, derefter skal have arbejdet, men måske så samtidig for at modtage dette arbejde skal give noget i form af en eller anden ydelse til dem, der ikke får arbejdet.

Det er klart, at sådanne fremgangsmåder i højeste grad virker fordyrende på byggeforetagender, og er det boliger, det drejer sig om, så ved vi jo, at det er lejerne, som kommer til at betale gildet. Der er faktisk entreprenører her i landet, som lever af at afgive for lave eller for høje tilbud og derved opnår provisioner, som bygherrerne intetanende kommer til at betale. Fra sagkyndig side er det anslået, at byggeriet fordyres med ca. 200 mill. kr. om året ved konkurrencebegrænsninger under den nugældende licitationsordning. Det er nok lidt for lavt sat. Fra tidligere debatter her i det høje ting har jeg bemærket f. eks., at en entreprenør i Jylland havde tilbudt at udføre et hvilket som helst byggearbejde til en pris, der lå 10 pct. under de af bolig-

ministeriet efter afholdte licitationer godkendte opførelsessummer, og entreprenøren tilbød endda at gøre det uden at have set noget nærmere til projekterne. Dette siger mig i alt fald så meget, at der er en hel del om snakken, og at det er almindelig praksis, at håndværksmestre efter en forsvarlig og holdbar kalkulation forhøjer slutsummen med mindst 10 pct.

Investeringerne i bygge- og anlægsarbejder er vel i dag oppe på omkring 4 milliarder kr. om året, så der skal ikke megen fantasi til at forestille sig, hvor meget samfundet egentlig kunne spare årligt, såfremt konkurrencen virkelig kunne slå igennem. Nu skal man naturligvis ikke skære alle entreprenører og håndværksmestre over én kam, og det kunne aldrig falde mig ind; det er det hidtil gældende system, som har legaliseret hele prisdannelsen på denne fordyrende måde. Hele systemet med forhåndsregulering og udskydelse af for lave tilbud er årsag til hele denne misere, og vi havde derfor helst set et lovforslag, som helt udelukkede disse begreber.

Nu kan der naturligvis vitterligt blive fremsat tilbud, som er for lave, altså tilbud med vitterligt konstaterede regnefejl, eller illoyale tilbud, men alle er jo enige i, at sådanne tilbud bør kunne afvises, og jeg kan da ikke tænke mig, at det er almindeligt, at tilbuddene er behæftet med sådanne regnefejl, at ingen bygherre vil være interesseret i at få dem. Det er sikkert heller ikke almindeligt, at man glemmer betydelige poster i tilbuddene; håndværksmestrene er vel ikke så dårlige til at regne deres tilbud ud. Jeg tror, det hører til sjældenhederne og derfor ikke berettiger til at opretholde hele systemet med forhåndsregulering og udskydelse af for lave tilbud.

Vi har i de allersidste dage fået et meget forstemmende indtryk af, hvorledes licitationsordningen praktiseres. For cirka et halvt år siden fik fælleslicitationskontoret, der varetager interesserne i licitationssager for så at sige alle organiserede mestre inden for blikkenslager-, sanitets-, rør, varme- og

[Arne Larsen.]

smedebranchen, en meget alvorlig næse af monopoltilsynet. Fælleslicitationskontoret havde simpelt hen uden at spørge myndighederne selv ændret de af prismyndighederne udarbejdede standardlicitationserklæringer. Disse ændringer gik ud på, at mesterorganisationerne kunne udskyde tilbud fra firmaer, som ikke ønskede at benytte udskydelsesreglerne, f. eks. Det kooperative Fællesforbund, der netop ønsker en fri og sund konkurrence. For et par uger siden måtte monopoltilsynet gå endnu et skridt videre, idet henstillingerne tilsyneladende ikke var taget til følge, og nu har monopoltilsynet forlangt Fælleslicitationskontoret ophævet med den begrundelse, at det har vist sig, at kontoret har praktiseret så vidtgående begrænsninger af konkurrencen ved licitation, at man har fundet, at denne praksis har medført sådanne skadelige virkninger som omhandlet i monopollovens § 11 — det vil simpelt hen sige urimelige priser og urimelige indskrænkninger i erhvervsudøvelsen.

Håndværksrådet, der selv har tiltrådt standardlicitationserklæringens ordlyd, agter at anke monopoltilsynets kendelse om ophævelse af Fælleslicitationskontoret. Hvordan Håndværksrådet agter at forsvare tilføjelser og ændringer, som virker konkurrencebegrænsende, bliver det interessant at erfare. At Fælleslicitationskontoret ønsker at beskytte sine medlemsorganisationer mod for lave tilbud, kan til nød forstås, men det er vel ikke denne omsorg for sine egne, der begrunder tilbud fra kooperative organisationer udskudt. Nej, sagen er vel i al sin enkelthed den, at de kooperative byggeorganisationer nu er ved at blive en faktor inden for bygge- og anlægsvirksomheden, nu er ved at hidføre en sund konkurrence, og så skal mesterorganisationerne altså beskyttes mod denne konkurrence. Men jeg tror ikke, at disse synspunkter er holdbare.

Som det fremgår af det, jeg her har anført, havde vi som sagt hellere set en mere vidtgående lovgivning på licitationsområdet, som fastslog den frie ret til erhvervsudøvelse og fri konkurrence, og vi vil derfor medvirke til, at det fremsatte forslag, såfremt det er muligt, ændres i så henseende.

Det af den højtærede handelsminister fremsatte lovforslag er ubetinget et frem-

skridt — det skal indrømmes — men alligevel behæftet med svagheder. Lovforslagets § 4 gør det lidt mere besværligt at udskyde udenforstående, men ordvalget

„på urimelig måde at udelukke samtidig afgivelse af bud fra udenforstående“ finder vi for vagt formuleret. Det må kunne gøres mere klart og entydigt.

„Aftaler, vedtagelser eller bestemmelser om udskydning eller tilbagetrækning af afgivne licitationsbud må ikke bringes i anvendelse, medmindre monopoltilsynet har godkendt de pågældende aftaler m. v.“

Det lyder naturligvis ganske godt, men alt afhænger så af, på hvilken måde denne paragraf vil blive administreret af monopoltilsynet.

I § 5 siges det ganske klart, at forudgående regulering af tilbud er forbudt. Det er også afgjort et fremskridt i forhold til gældende licitationsregler. Men én ting er jo at skrive noget sådant i en paragraf, noget andet er at få den overholdt.

Det foreslås også i henhold til bemærkningerne til lovforslaget, at der afholdes møder om forhåndsorientering og om grundlaget for tilbudsgivningen. Det er altså givet, at tilbudsgivere har muligheder for at snakke indgående om tilbuddene, og vi kan derved komme over i en anden tilstand, en illegal form for forhåndsregulering; som det vel nok vil blive svært at komme til livs.

Overtrædelser af loven straffes med bøde, medmindre højere straf er forskyldt efter borgerlig straffelov. Bøder er i alt fald ikke noget, der afskrækker byggefolk; det fik vi et eklatant bevis for i den såkaldte bowlinghalsag i Frederikssund, hvor en bygherre med sin arkitekts hjælp simpelt hen havde tilsidesat alle gældende byggeforbud og restriktioner og i stedet for at bygge et autoværksted — hvad han havde fået tilladelse til — byggede en bowlinghal til rundt regnet 3 mill. kr. Han blev efter meget besvær slæbt for retten ved boligministeriets indgriben. Han erkendte her, at han havde begået fejl, og modtog med et smil en bøde på 10.000 kr. Jeg tror, det er nødvendigt også at se på lovens bestemmelser i så henseende.

Med disse bemærkninger kan jeg tilsige mit partis velvillige behandling af det fremsatte lovforslag. Der er som sagt flere enkeltheder, vi ønsker ændret, men vi til-

[Arne Larsen.]

siger vor saglige medvirken i et udvalg til opnåelse af det bedst mulige resultat.

Rimstad: Den højtærede handelsminister siger i sin fremsættelsestale, at han i stedet for nærværende forslag til en ny licitationslov principielt havde foretrukket at fremsætte et lovforslag, der hvilede på de synspunkter, som mindretallet i den kommission, der har behandlet licitationsproblemerne, har fremsat.

Vi er i mit parti i det store og hele enige med den højtærede handelsminister i denne betragtning. Vi har inden for de uafhængige en række principielle synspunkter, fastlagt og formet af forhenværende statsminister Knud Kristensen i hans principerklæring fra 1953, og heri hedder det under afsnit 7, at den størst mulige liberalisering og frihed i handel, omsætning og produktion skal tilstræbes både i indlandet og i forholdet til udlandet.

Ud fra mit kendskab til licitationsproblemet mener jeg, at man ikke kan komme den her nævnte målsætning nærmere end ved at acceptere licitationskommissionens mindretals forslag, måske med visse mindre ændringer.

Inden jeg begrundet denne mit partis stilling, vil jeg gerne nævne, at min personlige vurdering af problemet har baggrund i omkring 25 års arbejde i bygge- og anlægsbranchen, først ca. 10 år i entreprenørfaget og derefter 15 år i rådgivende virksomhed. Jeg har således mulighed for at bedømme problemet både set fra håndværkerside og fra bygherreside.

Det kan efter vor opfattelse ikke være rigtigt at indføre en række tvangsbestemmelser i entrepriseforholdet, som jo er et almindeligt køber-sælger forhold med sædvanligt ansvar for de to parter i et sædvanligt kontraktforhold. Når man i licitationskommissionen af 1945 — det var dér, vanskelighederne skabtes — for første gang gik med til en officiel udskydelse af bud, der forekom for billige, var det med 2 begrundelser. Den første var hensynet til nye og unge mestre, der var uerfarne og kunne regne galt, medens den anden bundede i det synspunkt, at det, man ikke kunne ramme i de enkelte tilfælde, fordi det foregik skjult, nemlig forhåndsaftalerne, måtte

man hellere generelt trække frem i lyset og give officielle regler for. Der har nok været en tredje begrundelse dengang for at gå denne vej, en begrundelse, der var af mere praktisk art og havde sin rod i de midlertidigt stækkede konkurrencemuligheder i den ekstraordinære periode umiddelbart efter krigen, hvor fremskaffelsen af byggegrunde, materialer og arbejdskraft voldsomt så store vanskeligheder. Men man burde ikke have bøjet sig for disse 3 begrundelser for at ændre samfundets principielle stilling til licitationerne, der dengang som tidligere fortsat burde have været helt fritaget for regulerende bestemmelser af den ene eller den anden art. De to nævnte begrundelser, fejlregning og hemmelige forhåndsaftaler, er efter vor mening ikke relevante begrundelser for at gribe ind i det køber-sælger forhold, som karakteriserer licitationsbegrebet. Hvis en mand er for uerfaren og for udygtig andre steder i det frie erhverv, er der ingen, der kommer løbende med en skjærmende paraply for at afbøde hans dumheder, så hvorfor skulle det pludselig være tilfældet her ved licitationer? Hvis en kreds af håndværkere vil narre en bygherre, kan de gøre det uanset alle forbud mod forhåndsaftaler, reguleringer, mestergrise, og hvilke smukke navne man nu vil give barnet.

De virkelige værn, som en bygherre har over for en velvoksen mestergris, er først gode rådgivere med erfaring i kalkulation og overslag og dernæst hel eller fuld frihed til at kassere licitationsresultatet. Denne frihed har en bygherre ikke i dag, hvor der gælder ganske bestemte regler for en genudbydning af arbejdet med tidsmæssig beskyttelse af de gamle licitationsbud — regler, som antagelig også vil fortsætte i den nye lov. Det vil efter vor opfattelse være forkert.

Så vil jeg gerne sige nogle ord om forholdet mellem de åbne og de bundne licitationer. Både bygherrer og tilbudsgivende må i det store og hele være interesseret i, at de bundne licitationer har fremgang på de åbnes bekostning. Undtagelser herfra er offentlige institutioner, hvor disse optræder som bygherrer, og hvor nødvendigheden af, at ingen bydende diskrimineres, heller ikke de unge og uerfarne, som skal bane sig vej, er forståelig. Men den samme nødvendighed svækkes betydeligt derigennem, at byg-

[Rimstad.]

herrerne ved de åbne licitationer har fri adgang til at kassere de lavestbydende. Derfor bør det være muligt at udarbejde en fremgangsmåde, hvorefter de offentlige myndigheder og institutioner kan afholde bundne licitationer, hvorigennem også yngre og nye firmaer kan få rimelige chancer for at komme i gang, og hvorigennem en rimelig udveksling af de bydende kan finde sted.

Ud fra kravet om de friest mulige forhold inden for licitationsområdet både for bygherren og for de bydende bør de lukkede, altså de bundne licitationer afgjort foretrækkes. Ved en bunden licitation er udskydelse af tilbud en så paradoksal ting, at det er helt uforståeligt, at den indgår i den nuværende licitationsordning. Den kan kun ved denne form for licitation have til formål at beskytte imod fejl i kalkulationerne, og sådanne fejl vil udvalgte firmaer jo næppe engang indrømme. Den virkelige begrundelse kan naturligvis være den, at udskydelser virker hævede på gennemsnitspriserne, et forhold, som i hvert fald de bydendes organisationer må være interesserede i. Men det er jo ikke med det formål, at man som bygherre påtager sig det store besvær og den fordyrelse, som en licitation betyder. Det er tværtimod af den modsatte årsag. Det er for at få den laveste pris frem. Lavere priser i byggeriet betyder lavere huslejer, og de lavest mulige huslejer er en nødvendighed for at komme ud af boligmiseren i overskuelig fremtid. Men lavere priser i byggeriet betyder bl. a. lavere lønninger, lavere mestersalærer og færre omkostninger. Alle 3 ting kan en god licitationsordning skaffe os, og den bedste licitationsordning er den helt frie, den, der pålægger parterne den ringeste tvang.

Det bør stå klart for enhver, at indførelse af tvang på dette sted — således som vi ser at venstres og de konservatives kommissionsmedlemmer gør sig til talsmænd for i kommissionsbetænkningen — er udtryk for en noget gammeldags og lidet saglig indstilling. Den ærede konservative ordfører sagde noget om, at det var betænkeligt at forbyde enhver forhåndsaftale, således som den højtærede minister helst så det. Hertil vil jeg gerne sige, at licitationsordninger, der ikke hviler på den forudsætning, at for-

håndsreguleringer ikke foretages, jo i virkeligheden er selvmodsigende og helt ude af forbindelse med licitationsbegrebets egentlige mening, der jo er afholdelse af en auktion.

Vi er inden for vort parti ikke begejstrede for den højtærede handelsministers licitationsforslag; som det foreligger her i dag, vil vi ikke kunne stemme for det, men måske kan det under udvalgsbehandlingen undergå sådanne ændringer, at vi kan tage vor stilling op til overvejelse. Jeg vil dog gerne tilføje, at det ikke er gjort med mindre ændringer; bl. a. mener vi, at begrebet udskydelse bør gå helt ud af lovforslaget.

Handelsministeren (Lars P. Jensen): Indledningsvis takker jeg for tilslutningen fra de ordførere, der har talt her i dag. Selv om denne tilslutning har været nuanceret — hvis jeg må bruge det udtryk — ligger der alligevel i denne tilslutning, tror jeg, en stor mulighed for, at vi kan få en god licitationslov ud af det, når udvalgsarbejdet engang er sluttet.

Licitationsproblemet har jo en lang historie, og man kan vel også sige, at det har haft en lang og bevæget historie her i tinget, hvor det har været diskuteret adskillige gange. Efter en meget stærk diskussion i pressen om hele vort licitationssystem og efter en ret stærk diskussion i tinget blev kommissionen nedsat i 1955. Vi troede dengang på, at denne kommission kunne gøre sig færdig i løbet af ganske få år. Der blev vi skuffet. Arbejdet har nu varet 8 år, men jeg synes, jeg vil benytte lejligheden til her, da nu kommissionens arbejde, det lovforslag, der fremgår af kommissionsbetænkningen, er til debat, at takke kommissionen for dens meget store arbejde. Det gælder ikke alene den samlede kommission. Jeg har selv haft fornøjelsen at sidde i denne kommission igennem 5 år. Det var ikke uinteressante møder, men de var til gengæld også lange, så jeg vil sige, at antallet af møder i kommissionen ikke er udtryk for det arbejde, der er gjort i kommissionen. Jeg synes, der er gjort et virkelig stort arbejde i denne kommission, ikke alene af den samlede kommission, men også af det arbejdsudvalg, der var nedsat, og som har holdt en masse møder. Også

[Handelsministeren.]

de embedsmænd, som har været delegerede til kommissionen, føler jeg trang til at bringe en tak ved denne lejlighed.

Jeg kan vel også godt sige, at der var ikke så få, der, dengang kommissionen blev nedsat, foruden at tro på, at kommissionen kunne gøre sig relativt hurtig færdig, også havde troet, at der kunne skabes enighed i kommissionen. Det var måske noget naivt. Det stod i hvert fald mig klart efter ganske få møder i kommissionen, at der var ingen mulighed for at nå frem til enighed derfra. Dertil var parterne i kommissionen for langt fra hinanden. Det har altså også resulteret i, at nu da kommissionen har gjort sit arbejde færdigt, har der ikke kunnet skaffes et samlet flertal om et forslag. Der har kunnet skaffes et flertal, men selv inden for dette flertal er der mindretal, der har taget særstandpunkter. Der er endvidere et mindretal i kommissionen, der mener, at man burde gå et skridt videre i den frie konkurrence. Jeg har i min fremsættelsestale givet udtryk for, at det ville jeg også gerne have været med til; men som de politiske forhold er, og efter de standpunkter, de politiske partier har taget i kommissionen, ville det være, om jeg må bruge udtrykket, et slag i luften. Det er vel ikke det, vi har brug for i øjeblikket. Vi har brug for en licitationslovgivning, som forbedrer i liberal retning i forhold til den nuværende ordning. Derfor har jeg fremsat dette lovforslag, som jeg mener der kan skabes flertal for her i folketinget.

Det ærede medlem hr. Niels Mørk og de andre ærede medlemmer selvfølgelig også var inde på enkelte problemer, enkelte paragraffer i det lovforslag, der nu er blevet til efter alle disse besværligheder.

Jeg vil gerne give det ærede medlem hr. Niels Mørk ret i, at § 5 i det nuværende lovforslag vel er en af de vigtigste paragraffer i dette lovforslag. Der var nogen uenighed, forstod jeg, mellem den ærede ordfører for det konservative folkeparti, det ærede medlem hr. Poul Schlüter, og det ærede medlem hr. Niels Mørk om, hvor meget forhåndsregulering har betydning. Nu er der i henhold til § 5 forbud mod forhåndsregulering. Jeg tror, at man kan spare sig diskussionen om, hvor meget denne forhåndsregulering har kostet bygherrerne. Jeg

noterede mig, at det ærede medlem hr. Poul Schlüter sluttelig i diskussionen om denne paragraf understregede, at der var ingen tvivl om, at forhåndsreguleringen havde fordyret byggeriet. Men det er svært at gøre op, hvad denne forhåndsregulering har kostet byggeriet. Den betød en mekanik, hvor buddene overhovedet ikke nåede frem til bygherrerne, således at der ingen mulighed var for at kontrollere eller regulere de uregulerede bud, der gik til organisationerne. Disse uregulerede bud står vel kun i mesterorganisationernes licitationsprotokoller, som ikke tilgår offentligheden, og derfor er det meget svært at konstatere, hvor store procenter denne forhåndsregulering har fordyret byggeriet med, men jeg vil dog gerne understrege, at jeg er også af den mening, at forhåndsreguleringen har fordyret boligbyggeriet væsentligt.

Jeg synes, at vi kan konstatere med tilfredshed, at der i kommissionen har været enighed om, at forhåndsreguleringen skal ophæves, således som det er foreslået i det foreliggende lovforslag.

Et andet spørgsmål, der har været diskuteret her i dag både af det ærede medlem hr. Poul Schlüter og det ærede medlem hr. Niels Mørk, er spørgsmålet om § 4. Det er klart, at § 4 også er en vigtig paragraf, og det er også klart, at det er den paragraf, der vel har voldt de største vanskeligheder i kommissionen. Men den del af paragraffen, der har været diskuteret her i dag, vedrører spørgsmålet om, hvorvidt der skal være udskydning for offentlige licitationer med færre end 3 deltagere eller ved bundne licitationer med færre end 5 eller reelt, som det jo er, 2 og 4. Det ærede medlem hr. Niels Mørk var indstillet på, at det var for lidt, og jeg er ikke helt uenig med ham. Det ærede medlem hr. Poul Schlüter havde også nogle bemærkninger at gøre til tallene 2 og 4. Jeg tror, at det ærede medlems tanker gik den anden vej, at det ærede medlem ville have færre. Jeg tror, jeg har ret; jeg kan se, det ærede medlem nikker — og derfor tror jeg, at det bliver svært at nå til enighed.

Jeg vil gerne understrege for fuldstændighedens skyld — det skal også siges — at når man har kunnet opnå enighed om § 4, er det, fordi man fra håndværkerside har bøjet sig. Man havde fra håndværkerside

[Handelsministeren.]

ønsket 3, men gik med til 4 for at opnå enighed. Det skal også tages med i betragtning i den videre diskussion. Antallet kan vi jo snakke om i udvalget, det kan vi selvfølgelig forhandle om.

Endelig var det ærede medlem hr. Niels Mørk og det ærede medlem hr. Axel Sørensen inde på spørgsmålet om licitation ved offentlig virksomhed, og det har jeg nærmest forstået som licitation ved offentligt byggeri. Ved byggeri, som er opført af kommuner, staten eller institutioner, som i kraft af anden lovgivning får statstilskud til deres byggeri, eller byggeri, hvor der går offentlige midler ind, må det da vel være rigtigt, som det ærede medlem hr. Axel Sørensen sagde, at påbyde offentlig licitation. Jeg tror, det er et af de spørgsmål, vi kommer til at tage op til drøftelse i udvalget, idet det rummer mange problemer. Jeg ved, at mange kommuner går den vej, at de ved licitation kun indbyder deres egne håndværkere og udelukker håndværkere, der bor i andre kommuner. Dette i sig selv begrænser jo konkurrencen væsentligt, men vi har også været udsat for tilfælde, hvor kommunens egne håndværkere udelukkes, og det er nok noget svært for en kommune. Derfor er der flere ting at tage hensyn til i denne problemstilling. Jeg tror, man skal finde en mulighed for både -og, således at kommunerne — det har de jo sådan set ret til — ved bunden licitation både tager deres egne og uden for kommunen boende håndværkere, men det er jeg villig til at drøfte i et udvalg; jeg ved, det er et spørgsmål, der har været drøftet og drøftet ret livligt i monopoltilsynet og i handelsministeriet i den senere tid.

Det ærede medlem hr. Guldberg holdt egentlig en ejendommelig tale. Jeg vil ærligt talt medgive det ærede medlem, at det var også en svær opgave, det ærede medlem havde. Det var nærmest en liberal æggedans, det ærede medlem foretog sig oppe på talerstolen, og jeg tror nok, at det ærede medlem havde taget det standpunkt, at et angreb er det bedste forsvar. Når det ærede medlem sagde, der ikke skulle herske tvivl om det ærede medlems — og jeg gik ud fra, at han dermed mente sit partis — stilling til liberalisme, må jeg selvfølgelig acceptere det, men det undrer mig noget, at den tale,

det ærede medlem holdt, var et forsvar for det modsatte. Lad det ligge.

Det ærede medlem hr. Poul Schlüters tale var noget nær det samme. Det ærede medlem gav udtryk for tilfredshed med det lovforslag, jeg har fremsat, men beklagede, at jeg ikke kunne lægge den samme velvilje i det som han. Jeg er selvfølgelig villig til at forhandle lovforslaget i udvalget — det skal også gælde det ærede medlem hr. Guldberg — i mere liberal retning. Der kan vi sikkert finde hinanden, hvis de to ærede medlemmer vil den vej ud af forhandlingerne i udvalget, men jeg tror ikke, det er dér, man kan finde de ærede medlemmer i denne sag.

Jeg skal ikke komme ind på diskussionen om min „rodfæstede tro“, som det ærede medlem hr. Poul Schlüter sagde, på liberalismen eller den frie konkurrence; vi kunne drage mange programpunkter frem og mange annoncer fra den senere tid om de forskellige partiers proklamation vedrørende den frie konkurrence. Lad det ligge.

Jeg synes blot, at vi skal konstatere, at her kan vi i hvert fald i fællesskab, måske uden at sætte alt for meget af vore principper til, komme et skridt videre.

Jeg kunne godt have ønsket at tage et noget større skridt, men vi kan nu se, om der i udvalget, skulle være mulighed for at gå lidt videre, end der er gjort her.

Det ærede medlem hr. Poul Schlüter var også, som jeg nævnte før, inde på spørgsmålet, om der skulle være færre ved indbudte licitationer. Hvis det ærede medlem ønsker, at der skulle være færre end 4, eller rettere 3 ved indbudt licitation — det var den tendens, der gik igennem det ærede medlems tale — vil det jo betyde en begrænsning i konkurrencen; jo færre man tager med i disse indbudte og offentlige licitationer — hvis man f. eks. går ned til mindre end 2 ved offentlige licitationer og mindre end 3 ved indbudte licitationer — desto stærkere begrænsning i konkurrencen vil det betyde.

Det ærede medlem kunne ikke acceptere lovforslagets § 1, hvor der står, at loven foruden at finde anvendelse på tilbudsgivning ved arbejder også finder anvendelse ved leverancer. Det vil det ærede medlem gerne have taget ud af loven, forstod jeg på ham. Jeg har set i kommissionsbetænk-

[Handelsministeren.]

ningen, at Industrirådet har den samme indstilling, men jeg er ikke enig i Industrirådets og det ærede medlems stilling til dette. Jeg tror, at der, hvis man tager det ud af lovforslaget, vil kunne blive tale om adskillige omgælder af loven, og jeg tror også, at det, der dækkes af begrebet leverancer, fremtidig vil blive en stadig større del af byggeriet; efterhånden som montagebyggeriet skrider frem og større elementer og større dele af byggeriet leveres fra virksomhederne, kunne man holde dette uden for lovgivningens område, hvis leverancer ikke var medtaget i § 1. Det ærede medlem siger, at så vil man ikke begrænse udskydelsesretten, men jeg tror, det modsatte ville være tilfældet. Her ville man netop kunne skabe aftaler, som gik uden om licitationsloven.

Endelig var det ærede medlem inde på et andet punkt, nemlig § 9, hvor der står, at der skal nedsættes et licitationsråd med en højesteretsdommer som formand, og at rådet i øvrigt skal bestå af et ligeligt antal repræsentanter for tilbudsgivere og udbydere, som skal bistå handelsministeren og monopoltilsynet ved behandlingen af de af denne lov omfattede forhold. Det ærede medlem kunne ikke tiltræde dette og sagde, at han var bange for, at administrationen skulle svulme op, hvis man fik det licitationsråd. Vi kan formodentlig være enige om, at arbejdet skal gøres, og om man kalder dem, der skal gøre arbejdet, det ene eller det andet, kan for så vidt være ligegyldigt. Det afgørende er, at da man lavede monopolloven — jeg tror, det var i 1955 — erkendte man, at hele licitationsområdet ikke dækkedes af den monopollov, der blev lavet på daværende tidspunkt. Hvis den skulle have gjort det, skulle monopolloven have været lavet om, og så er jeg ikke sikker på, at man ikke på daværende tidspunkt ville have gjort det, man gør nu: at skabe, jeg vil ikke sige en afdeling, men et licitationsråd, der på disse felter er sagkyndigt. Licitationsrådet skal jo ikke administrere de nugældende aftaler og vedtægter; det skal være vejledende, og det skal, om det er nødvendigt — hvad jeg tror, det er — gennemgå de regler, der er for licitationsordninger i øjeblikket, reglerne fra 1952, som monopoltilsynet i sin administration bygger på. Disse regler skal

dette licitationsråd være med til hen ad vejen — hvis jeg må bruge det udtryk — at ændre, sådan at de er helt i pagt med tiden og den bestående tilstand. Dette er licitationsrådets fornemste opgave.

Jeg tror ikke, det ærede medlem har ret, når han siger, at det bliver Tordenskjolds soldater. Jeg tror, det bliver folk, der ikke i dag har sæde i monopolrådet, i hvert fald bortset fra et enkelt medlem, og der skal skabes et råd, hvor sagkundskaben kan, skal jeg sige være fastsiddende og være fortløbende orienteret, så man er klar over problemerne. Nøjagtigt på samme måde, som jeg har set i bladene, at man ønsker her i folketinget at skabe stående udvalg, der kan følge de bestemte sager, således er det også tanken, at licitationsrådet skal følge udviklingen inden for licitationsområdet.

Jeg er af den opfattelse, at det kan monopolrådet ikke gøre og af flere grunde. For det første fordi monopolrådet vel ikke har den sammensætning, som det ville have haft, hvis licitationsspørgsmålet i sin tid var blevet lagt ind under monopolloven, og dernæst tror jeg også, jeg tør sige, at monopolrådet og monopoladministrationen har så meget at gøre, at det vil være forkert at lægge flere felter ind derunder. De har ikke alene monopolloven, men loven om indseende med priser, og de har i de sidste år også haft hele landbrugets prisspørgsmål.

Jeg tror, det er rigtigt, at vi får et sagkyndigt råd, der hele tiden kan følge udviklingen inden for licitationsordningen. Men det er klart, at det er monopolrådet eller monopoladministrationen, der skal følge, om de regler, de vedtagelser, der registreres i henhold til monopolloven, efterleves i hverdagen. Det er ikke licitationsrådet, der skal gøre dette, det er monopolrådet, så der skulle efter min opfattelse heller ikke kunne opstå nogen kompetencestrid.

De taler, der har været holdt, har ikke indeholdt så farlig megen kritik af lovforslaget; der er et par enkelte punkter, hvor man fra konservativ side har taget afstand, og der er et par andre punkter, hvor man fra anden side gerne vil forhandle. Jeg er villig til at forhandle om de fremførte punkter i udvalget, og jeg vil håbe, at vi

[Handelsministeren.]

kan få dette lovforslag gjort færdigt relativt hurtigt. Det har været grundigt behandlet igennem 8 år i licitationskommissionen. Det materiale, som udvalget har brug for, tror jeg ligger i selve kommissionsbetænkningen. Jeg håber, at vi netop med denne baggrund kan få lovforslaget gjort hurtigt færdig, og jeg takker for det tilsagn, der er givet i dag ved første behandling.

Formanden: I folketingets forretningsordens § 11 står der, som jeg tidligere har gjort opmærksom på, at lovforslagene ved første behandling skal drøftes ud fra principielle synspunkter uden nærmere gennemgang af enkeltheder. Det er en bestemmelse, som det naturligvis er noget vanskeligt at gennemføre i relation til et forslag som det foreliggende. Jeg beder alligevel de ærede medlemmer have bestemmelsen i erindring.

Det ærede medlem hr. Niels Mørk har ordet.

Niels Mørk: Jeg har kun et par ganske korte bemærkninger til det ærede medlem hr. Poul Schlüter, som sagde i forbindelse med en omtale af den højtærede handelsministers synspunkter om den fri konkurrence, at den højtærede minister kun havde arbejderbevægelsens organisationers repræsentanters tilslutning i kommissionen til dette frikonkurrenceprincip. Her vil jeg gerne pege på kommunernes repræsentanters særudtalelse i betænkningen. Hvis man kigger på denne særudtalelse, kan man ikke få andet ud af den, end at alle de kommunale repræsentanter — og de udgør en meget stor og vigtig bestanddel af dem, der bygger, og dem, der anlægger på den ene og den anden måde — i princippet går ind for fri konkurrence. At de så senere trækker i land og faktisk går ind for det forslag, der her er til behandling, er en ting for sig, men det står udtrykkeligt i denne særudtalelse, at i princippet går alle disse kommunale repræsentanter ind for fri konkurrence.

Med hensyn til det tal, jeg nævnte, at hele den nuværende licitationsordning havde fordyret byggeriet og anlægsarbejderne med omkring 10 pct., påstod det ærede medlem, at det lå i overkanten. Nu vil jeg da gerne sige, at det er ikke min opfindelse; det er sagkyndige mennesker, eksperter, der er

kommet til det resultat. Priskontrolrådets tekniske ekspertudvalg er oven i købet kommet til et resultat, der ligger over de 10 pct., nemlig mellem 11 og 14 pct. Og ser vi på de undersøgelser, de sagkyndige i licitationskommissionen selv har foretaget af de prisfordyrende virkninger, så ligger deres resultat også langt over de nævnte 10 pct. Jeg har altså holdt mig ved jorden, og der er for mig ingen tvivl om, at jeg måske har holdt mig for langt nede ved jorden.

Med hensyn til de illoyale bud tror jeg, at det i dag — og jeg tror også, det har været det i de seneste år — er mere teori end praksis. I praksis finder der jo ikke illoyale bud sted. Der kan være tale om regnefejl, og det er da ganske givet, at sådanne bud, hvor der er oplagte regnefejl, vil bygherren i hvert fald altid være parat til at se bort fra. Men disse licitationsryttere, vi kendte før i tiden, tror jeg faktisk hører fortiden til.

Guldberg: Det skal kun være en ganske kort bemærkning til den højtærede handelsminister. Jeg har måske ikke udtrykt mig helt klart nok i første omgang, og derfor ville jeg gerne op og se, om der var knuste æggeskaller.

Det er min opfattelse og venstres opfattelse, at et frit erhverv kan have fri konkurrence, men hvis et erhverv gennem lovgivningen og også eventuelt af bestemmelser på arbejdsmarkedet gennem lang tid har været bundet, er bundet og fortsat vil være bundet, så kan det somme tider være nogle billige fjer, man pynter sig med, hvis man som repræsentant for dem, der hidtil har haft ansvaret for bindingerne, stiller sig op og kritiserer erhvervet, fordi det ikke er liberalt. Vort ønske om en fri konkurrence på dette område skal der ikke være tvivl om, men hvad der er rimeligt og fornuftigt, vil i høj grad afhænge af, i hvilket omfang man inden for byggeriet og det arbejdsmarked, der hører dertil, kan få bestemmelser, der gør en sådan fri konkurrence rimelig.

Poul Schlüter: Det ærede medlem hr. Niels Mørk fremsatte som sit synspunkt for et øjeblik siden, at man måtte hæfte sig ved, at det ikke alene var LO og Arbej-

[Poul Schlüter.]

derbevægelsens Erhvervsråd, som i kommissionen havde tilsluttet sig det synspunkt, at principielt ville man helst have en ordning, der indebar det, man kalder helt fri konkurrence. Jeg vil dog gerne sige til det ærede medlem i denne forbindelse, at jeg tror, vi skal lægge afgørende vægt på, at på trods af betænkeligheder fra den ene og den anden side i kommissionen — fra kommunernes, fra statens eller fra andre bygherrers side, fra Entreprenørforeningens eller Håndværksrådets repræsentanters side — lykkedes det dog det store overvejende flertal af kommissionens medlemmer at opnå enighed om et forslag, og jeg tror, det er rigtigt, at folketinget — og her ville jeg gerne have set alle partierne være med — erkender, at det er virkelighedsnært at bygge på kommissionsresultatet, der er kommet til verden på grundlag af et sagligt arbejde, som har stået på i 7 år.

Jeg skal selvsagt ikke nu gå ind på alle de synspunkter, ministeren fremførte, men alene sige til ministeren, at vi har her at gøre med et kontraheringsområde, hvor det er en misforståelse af begrebet fri konkurrence at tro, at man sådan uden videre kan ramme en pæl igennem den frihed til at indgå aftaler, som disse erhverv lige så vel som alle andre erhverv har i henhold til monopollovgivningens regler. Det er jo en gammel tradition her i landet, at man fastsætter prisen på bygge- og anlægsvirksomhedens område på grundlag af den særlige konkurrenceform, der kaldes licitation. Normalt er det givet i bygherrenes interesse, at just licitationsformen sætter prisen. Så kan der være vildskud i den måde, ordningen er blevet praktiseret på, og sådanne vildskud ved vi — jeg erkender det gerne — at den nuværende ordning er belastet med. Disse vildskud må fjernes, og det bliver de efter min opfattelse ved det foreliggende lovforslag, som jeg forstår at ministeren ikke har synderlig kærlighed til. Vi afskaffer totalt forhåndsreguleringerne, vi forbyder organisationerne at udskyde, vi

begrænser åbningsforbeholdene og samarbejdsforbeholdene, og vi indfører et nyt kriterium for, hvad der skal anses for at være en for lav pris. Vi kan naturligvis i udvalget tale om, hvorvidt formuleringen på dette punkt med de for lave priser er heldigt affattet; jeg er ikke sikker på, at det er tilfældet. Jeg tror nok, at det gennem udvalgets drøftelser vil kunne lykkes at få en bedre og klarere formulering, og det vil jeg gerne medvirke til. Men jeg understreger over for ministeren, at kommissionen har talt med betydelig saglig vægt. Jeg tror, at denne saglige vægt bør være udgangspunktet også for udvalgets forhandlinger.

Handelsministeren (Lars P. Jensen): En kort bemærkning til det ærede medlem hr. Guldberg: jeg ved ikke, om det ærede medlem fandt nogen æggeskaller; der faldt et par stykker til heroppe lige før.

Det ærede medlem bruger det argument, at man kan ikke have fri konkurrence i boligbyggeriet, som jo på anden måde er reguleret. Jeg synes, det er en noget tynd forklaring og et meget svagt forsvar for det ærede medlems standpunkt, for uanset om boligbyggeriet er reguleret, og ligegyldigt hvornår der bliver givet tilladelse til opførelse af et hus, en skole eller et offentligt byggeri, så skal dette byggeri udbydes, og først da træder systemet i kraft, og uanset om byggeriet er reguleret eller ej, kan den frie konkurrence godt herske inden for licitationerne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Niels Mørk: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Lønningsudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om ændring i lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd. Eksemplarer vil blive omdelt.

Medlem af folketinget Svend Haugaard har meddelt mig, at han ønsker til indenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren foranledige, at de ofte omfattende politimæssige afhøringer af såvel de unge, der nægter militærtjeneste, som af de to vidner, der ifølge loven kræves i hvert enkelt tilfælde, ophører?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Det er meddelt mig, at *Hindkjær Pedersen* ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til lov om mineralske råstoffer i Grønland og forslag til lov om Grønlands geologiske undersøgelse. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Hindkjær Pedersen* har vedkommende gruppe udpeget *Knud Hertling*, som herefter er valgt.

Tingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 4. december, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om licitation m. v.

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om beskyttelse af forædlerrettigheder for planter.

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om salg af visse mindreværdige plantenyheder.

4) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m. m.

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1965-66.

Mødet hævet kl. 14⁵².

27. møde.

Fredag den 4. december kl. 13.

Formanden: Medlem af folketinget Else-Merete Ross har meddelt mig, at hun ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Mener ministeren, at det ud fra en økonomisk betragtning ville være fordelagtigt at færdiggøre én af de vedtagne S-banestrækninger før de to andre, og agter ministeren i bekræftende fald at fremsætte lovforslag derom?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Medlem af folketinget Gerda Møller har meddelt mig, at hun ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren gennem lempelser i den bestående praksis foranledige, at der gives øget adgang til engagement af udenlandske kunstnere?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om licitation m. v.

Valgt blev: *Niels Mørk, Ove Hansen, Poul Hansen* (Grenå), *Aage Hauskov, Hans Lund, Viola Nørlov, Axel Ivan Pedersen, Orla Pedersen, Guldberg, Alfred Bøgh, Finn Poulsen, Kristen Østergaard, Poul Schlüter, Ninn-Hansen, Adolph Sørensen, Axel Sørensen* og *Arne Larsen*.